

**ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ М. ЛИСЕНКА
ДЛЯ КОНЦЕРТНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОДАРКИ БАНДРІВСЬКОЇ**

Одарка (Дарія Софія) Карлівна Бандрівська – унікальна постать в українській музичній культурі ХХ ст., і не випадково. Талановита концертно-камерна співачка, педагог присвятила свою творчу та викладацьку діяльність для великої мети – розвитку українського вокального мистецтва. Час та середовище, в якому виростала, вчилася, творила, та родинні корені великого і славного роду Крушельницьких – це те золоте зерно, яке породило патріотку-громадянина, великого музиканта та пропагандиста української національної музики. Надзвичайно шляхетна, скромна, розумна і вольова, вона, безперечно, усвідомлювала свою роль у культурному житті Галичини.

Мета статті – розкрити значимість камерної вокальної музики М. Лисенка у концертній та педагогічній роботі О. Бандрівської, а також висвітлити велику роль співачки у пропагуванні творчості композитора.

На початку 30-х років минулого століття О. Бандрівська проводила велику творчу працю, давала ряд самостійних концертів як піаністка і як співачка. Широкий резонанс мали «Вечори пісень», серед яких були концерти, де співачка виконувала лише твори українських композиторів, починаючи від солоспівів М. Лисенка. Програму таких концертів складала також твори В. Барвінського, Б. Кудрика, О. Нижанківського, Я. Степового, В. Косенка, Ф. Надененка, Л. Ревуцького, М. Колесси та інших. Яку найважливішу мету переслідувала співачка, коли складала програми вокальних вечорів з творів українських композиторів-сучасників? Безумовно, їх популяризації для ширшого загалу слухачів, але не лише. Свого часу В. Барвін-

ський ставив проблему популяризації української пісні та її значення для патріотичного виховання молоді, що залишається актуальним і сьогодні. Отож, Одарка Карлівна, будучи ще дуже молодою, подавала крайнам приклад того, що таке свідомий громадянський обов'язок.

Серед музичної спільноти Галичини існував культ особи М. Лисенка. Він був великим авторитетом серед галицьких композиторів, виконавців та у публіки. Для кожного співака вважалося престижним мати у репертуарі твори М. Лисенка. Для Одарки Бандрівської це визнання не було модним. Ось як співачка оцінює спадщину композитора: «Яку незмірно велику заслугу для українського народу представляє творчість Миколи Віталійовича Лисенка, не дасться сказати словами. Взагалі, не знаю, чи було би стільки свідомих українців і стільки спеціалістів-вокалістів між нами, якби не було Лисенка. Беззаперечно найбільше дав нам Лисенко своєю музикою до "Кобзаря". Хто лиш розуміє цю музику, той чує в ній найкращу інтерпретацію поезії Шевченка, кращу, ніж зустрічаємо у фахових декламаторів. Яка подяка належить за його збірки і обробки народних пісень та за всі романси до слів різних авторів, а зокрема до слів І. Франка і Лесі Українки. А хорові твори, а кантати, а фортепіанна творчість. Немає слів подяки». Неабиякою заслугою Одарки Карлівни було те, що вона зуміла оцінити постать Лисенка, а його творчість зайняла одне з чільних місць у її виконавській діяльності.

Так, в одному з перших концертів, присвяченому 66-м роковинам смерті Т. Шевченка, що відбувся у м. Стрию в 1927 році, брали участь Галя Левицька, а вступне слово мав Дмитро Донцов. О. Бандрівська відтворила солоспіву М. Лисенка на слова Т. Шевченка. Це був один із визначальних її виступів, де вона репрезентувала романси «Навгороді коло броду», «Мені однаково», «Ой стрічечка до стрічечки» та інші.

Слід нагадати ще один факт – це святкування 40-ліття «Львівського бояна», де О. Бандрівська була довголітнім учасником цього музичного товариства. У концерті брали участь провідні співаки: В. Тисяк, Целевич, Р. Прокопович-Орленко, а концерт відбувався у Міському театрі, (театр М. Заньковецької). Одарка Карлівна виконала сольні номери із кантати М. Лисенка «Радуйся, ниво неполитая», а диригував молодий Микола Колесса. В архіві О. Бандрівської збереглась подяка «Львівського бояна», в якій звучать такі слова: «Високоповажна пані Професор Одарка Бандрівська. У Львові Виділ співочого Товариства "Львівський боян" почувається до милого обов'язку зложити Вам щиро подяку за співучасть у ювілейному святі, а

зокрема за дуже совісно і прекрасно виведені сольові партії в Лисенковій кантаті „Радуйся, ниво неполітая?”. З висловом правдивої пошани голова Товариства Іларіон Гринецький, секретар Оксана Левицька» (1932 р.)¹.

Молода Одарка Карлівна – працююча і активна співачка – брала участь у всіх Лисенкових ювілеях, які відзначали у Галичині. Так, 19 грудня 1937 р. вона разом із відомим артистом Михайлом Голинським та хорами «Львівський боян», «Бандуристи», «Сурми» виконала три солоспіви на слова Т. Шевченка: «Гомоніла Україна», «Ой одна я, одна» та «Садок вишневий коло хати». В рецензії на концерт С. Людкевич відзначає «...з яким піетизмом і в знаменитій формі були виконані романси» [3, с. 570].

Про відзначення 100-літнього ювілею з дня народження М. Лисенка, як про визначну подію в житті українського народу, не зайве сказати окремо. Хоч святкування відбувалось під час німецької окупації, воно стало всенародним. Створено комітет, відбувались святкові академії, вечори, концерти, виставки і великий фестиваль хорів Галичини. Одарка Карлівна була активним організатором та учасником цих подій. Але найголовнішим у цьому святкуванні стало виконання співачкою маловідомих, або й зовсім не виконуваних творів композитора. Завдяки серйозній підготовці творів, оригінальній інтерпретації, професійного розуміння стилю солоспівів та народних пісень, виконавиця достойно представила творчість геніального композитора.

Працюючи у ЛДК ім. М. Лисенка як професор співу, продовжує пропагувати вокальну творчість композитора та залишає свій запис його творів у фондї консерваторії.

У 1950 року співачка зафіксує на магнітофонну стрічку неопубліковані солоспіви і пісні М. Лисенка. Крім того, у формі реферату додає анотації до них, з яких довідуємось, що матеріал для роботи О. Бандрівська одержала від сина композитора Остапа Лисенка із Академії наук у Києві. Це ряд романсів, написаних в останній декаді життя композитора, а народні пісні у молодий період, біля 1868 р., коли Лисенкові виповнилось 26 років. Слід назвати деякі народні пісні цього запису та анотації до них, як: «Де козак у дорогу», «Ой я думала», «Да сидить голуб», «Ой лугом іду», «Ой під мостом-

¹ Лист-подяка О. Бандрівській від товариства «Львівський Боян» 18 березня 1932 р. Рукопис знаходиться у музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької у Львові.

мостом», «Вийду за ворота» та інші. А ось приклад анотації до пісні «Ой я думала, що то місяць зіходить»: «Пісня коротка, складається із шести тактів, в тонації дорійській. Амбітус – мала деціма. Темпо анданте, характер пісні оптимістичний, але тужливий. Цей твір можна зарахувати до історичних пісень». Або ж ще одна анотація до пісні «Да сидить голуб на березі»: «Пісня складається із семи тактів різно-метрових: цілі такти, п'яти-шести і семи чверткові. Ритм дуже неспокійний, часто синкопований, що зображає душевний неспокій. Композитор опрацював пісню в тональності це-моль. Амбітус – мала секста. Пісню може виконувати як середній так і високий голос» [1, с. 123].

Як бачимо, до спадщини композитора та виконання його творів О. Бандрівська ставилась вимогливо, педантично. Її анотації, її зауваження, як виконавця і педагога, є великим вкладом у пісенну творчість Лисенка, і які залишаються для нас, її послідовників, її учнів та співаків майбутніх поколінь як цінний вокально-професійний матеріал.

Якщо звернутись до наукової праці О. Бандрівської «Особливості виконання вокально-камерних творів», в ній є окремий розділ «Солоспіви Миколи Лисенка», в якому творчість композитора вона поділяє на три частини: 1) романси і пісні на слова Т. Шевченка, 2) романсова лірика на слова І. Франка та Лесі Українки, 3) обробки народних пісень [Бандр, с. 79]. Характерними рисами його солоспівів, як вважала співачка, є мелодійність, жвавий ритм, глибокі й виразні почуття та українські народні мотиви. Принцип народності Лисенко зробив наріжним каменем мистецької практики. Від виконавців солоспів вимагають голосів з доброю професійною школою, із широким діапазоном, сильною опорою дихання та чистою інтонацією. «А завдання виконавців, – пише Одарка Карлівна, – відгадати і відчувати задум автора, темп, настрої і тонус ритму» [1, с. 80].

Такі романси як «Мені однаково», «Садок вишневий», «Якби мені, мамо, намісто», лірико-епічні як «Плач Ярославни», історичні як «Гомоніла Україна», «Гетьмани», жартівливі як «Стрічечка до стрічечки», вона вважає одними з найкращих, що засвідчують широкий філософський світогляд композитора, великі інтелектуальні музичні можливості та охоплюють значний історичний період.

Упродовж 56-річної педагогічної діяльності О. К. Бандрівська виховала ціле покоління талановитих співаків, яким вона прищеплювала любов до особистості М. Лисенка та його творчості, як засновника української музичної культури. Кожен вихованець її класу мав у своєму репертуарі твори М. Лисенка і використовував їх у кон-

церах. Таких прикладів багато. Згадаймо, з якою майстерністю звучали народні пісні у виконанні народної артистки України, лауреат Шевченківської премії, професора Марії Байко, романсова лірика у виконанні народної артистки України Тамари Дідик, оперної співачки Павлини Криницької та інших.

Пригадую, як зі мною Одарка Карлівна працювала над твором М. Лисенка «Княжна» на вірші Т. Шевченка. Початкові рядки поезії «Зоре моя, вечірняя», які стали народною піснею, можуть сприйматися як опис природи. Але Одарка Карлівна пояснювала, що це не ліричний відступ, а схвильоване звертання до зорі із людською тугою роз'яченої душевної рани. Найбільший наголос ставила на той епізод, де після фантастичних картин йде мова про людей, де поет з іронією називає їх «добрими», а Лисенко своїми виразовими речитативними інтонаціями смислове навантаження ставить на вокальну партію, що робить цей твір ще більш виразовим і цілеспрямованим.

Виникає запитання, чи О. К. Бандрівська повністю усвідомлювала, яким вагомим національно-професійним внеском вона збагатила духовність української культури. Напевно, так. «За основу програм, – пише Одарка Карлівна в «Анотаціях до запису на ленті магнітофону», – вибрала ті твори, які представляють всенародну цінність, якими можемо похвалитись перед іншими народами. Тому треба їх популяризувати, щоби передовсім ми самі, українці, їх добре знали ...Описані романи, на мою думку, належать до того народного скарбу, який в першу чергу треба знати нам ...і вміти його оцінити, бо лиш багатством культурного надбання і творчості міряється вартість кожного народу» [1, с.110].

Література

1. Бандрівська О. Науково-методичні праці, статті, рецензії / О. Бандрівська; ред.-упор. Р. Мисько-Пасічник; передм. Л. Кияновська; вст. ст. М. Жишкович. – Львів: Априорі, 2002. – 148 с.
2. Барвінський В. Вечір пісні українських композиторів у виконанні Одарки Бандрівської / В. Барвінський // Новий час. – 1932. – 13 березня.
3. Людкевич. С. Святочний концерт у 25-ліття смерті М. Лисенка / С. Людкевич // С. Людкевич Дослідження, статті, рецензії, виступи / С. Людкевич: у 2-х т.; упор. ред., пер., прим. і бібліографія З. Штундер. – Львів: Дивовісті, 2000. – Т. 2. – С. 570–571.

4. Одарка Бандрівська – співачка і педагог // Каталог тематичних виставок музично-меморіального музею Соломії Крушельницької. – Львів, 2008. – С. 47–51.

Марія Процев'ят. Значення творчості М. Лисенка для концертної та педагогічної діяльності Одарки Бандрівської. У статті розглядається місце вокальної спадщини М. Лисенка у концертно-виконавській та педагогічній діяльності О. Бандрівської, а також висвітлюється її величезна роль у пропагуванні творчості композитора.

Ключові слова: М. Лисенка, камерно-вокальна спадщина, О. Бандрівська, концертна та педагогічна діяльність.

Мария Процевят. Значение творчество Н. Лысенко для концертной и педагогической деятельности Одарки Бандривской. В статье рассматривается место вокального наследия Н. Лысенко в концертно-исполнительской и педагогической деятельности О. Бандривской, а также освещается её огромная роль в пропагандировании творчества композитора.

Ключевые слова: Н. Лысенко, камерно-вокальное наследие, О. Бандривская, концертная и педагогическая деятельность.

Maria Protsevyat. The importance of M. Lysenko's work for concert and pedagogical activity of Odarca Bandrivcka. This article reviews the place of vocal legacy of M. Lysenko in concert-acting and pedagogical activity of Odarca Bandrivcka, besides the great part of his legacy dealt with the propaganda of his art is also shown here,

Keywords: M. Lysenko, vocal legacy, O. Bandrivcka, concert and pedagogical activity.
